LES ESGLÉSIES ROMÀNIQUES

DE LA VALL DEL RIU CONGOST (IV)

Fins aquí, excepte en el cas de Sant Esteve de la Doma, el nostre itinerari ha seguit les esglésies situades en les terres de la vora esquerra del riu Congost; en aquest nou article parlarem de les que hi ha al vessant dret.

Així com les terres de l'esquerra del riu són contraforts del Montseny, les de la dreta ho són dels cingles de Bertí i tenen un aspecte una mica diferent d'aquelles, són més abruptes, encara que no més altes, al contrari, hi ha una diferència a favor del Montseny. La constitució calcària del seu rocam fa que les elevacions es distribueixin en un seguit de cingleres formant graonades, que en algun punt arriben a tocar el curs del riu. Això fa que els camins tinguin uns recorreguts paral·lels, però, a diferents nivells, seguint els diferents graons i que només es puguin enllaçar en els quals es desenrotlli un grau que permeti el pas. Dels graus, en deriven diversos torrents tots estrets i que, per tant, no permeten l'establiment de llocs d'habitació més que en aquells que queden formant replans entre cinglera i cinglera. Com ja hem dit, són calcaris en la seva major part, hi abunden els fòssils i són assentats sobre faixes de sauló triàsic.

SANT PERE DE VALLDANEU

A l'entrada de la població d'Aiguafreda, a mà esquerra anant de Barcelona a Vic, trobarem una carretera que, salvant el riu per un pont, passa pel mig de l'agrupació de cases de l'Abella, travessa la via del ferrocarril prop de l'estació de Sant Marí de Centelles i segueix fins a la gran masia de l'Oller i les piscines d'Aiguafreda; després, transformada en pista, ens durà a Sant Pere de Valldaneu. El camí és practicable sempre en automòbil, encara que és una bona passejada si es vol fer a peu.

L'església és situada en els replans entre el cingle de sobre la via fèrria i el que sosté el pla de la Garga, aproximadament a la cota 440, i pertany a l'actual municipi de Sant Martí de Centelles. Prop de l'església hi ha el torrentet originat al grau de les Avellanedes.

Poca cosa sabem de la història de la parròquia de Sant Esteve de Valldaneu. Hi ha documentació que la cita ja el 898, i fou una de les sufragànies de Sant Martí d'Aiguafreda. En el segle XI era una de les set parròquies de la baronia de Centelles. Com la majoria de les esglésies estudiades en aquests articles, es tracta d'una parròquia rural, sense un nucli de població, al servei de la població disseminada que vivia en les cases i vilars de la rodalia.

L'edifici actual consta d'una nau central pertanyent al segle XII amb un absis amb arcuacions i un campanar i unes capelles laterals afegits en el segle XVI.

En la documentació antiga és citada amb el nom de Sant Pere de Val Deniel.

SANT PERE DE BERTÍ

Des de Sant Pere de Valldaneu podem anar a peu fins a Sant Pere de Bertí, passant pel grau de les Avellanedes. Ens caldrà tornar un xic enrera fins a trobar la cruïlla de la pista que va a can Valldaneu; d'allí, seguint sempre per l'esquerra del torrent, un senderó ens durà al cap del cingle, de vegades una mica més endins, fins a la font del Boix i a la pista que va de Centelles a Puiggraciós. Cal seguir la pista també en direcció S, fins a ca l'Esmolet, masia enrunada, alesho-res s'ha de girar en rodó en direcció N, en molt poca estona serem a Sant Pere.

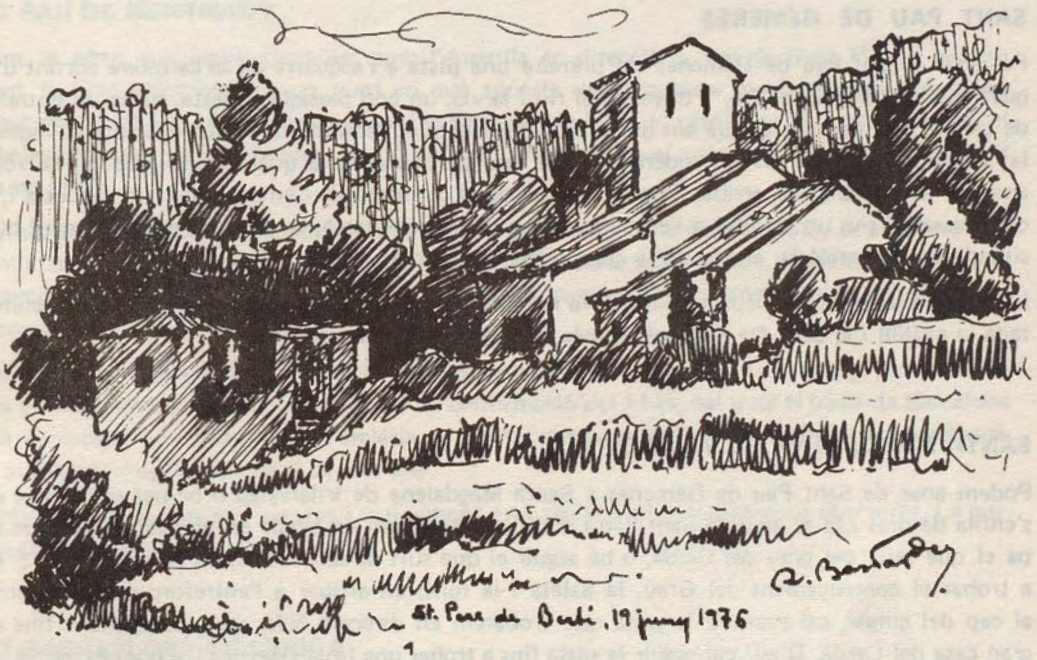

Encara que per la seva situació no pertany al vessant d'aigües del Congost directament, sinó a través de la riera de Tenes, afluent del Congost, ja en plena plana del Vallès, la seva proximitat a les altres esglésies estudiades fa que la incloguem en aquest article. Trobarem l'església a la capçalera de la petita vall formada pel torrent de Bertí, aproximadament a la cota 835 i no gaire lluny de la cinglera que cau sobre el primer replà dels cingles de Bertí, gairebé en línia recta al davant del Figueró.

De la seva història, en sabem encara ben poques coses. La primera cita documentada és del 1031 i sabem també que formava part, junt amb les esglésies de Sant Fructuós de Balenyà, Santa Colo-ma de Vinyoles (actualment al poble de Centelles), Sant Martí de Centelles, Sant Miquel Sesperxes, Sant Pere Valldaneu i Sant Quirze Safaja, de les parròquies que constituïen el territori juris-diccional del castell de Centelles.

És un edifici petit, envoltat per una sèrie de construccions. És d'una sola nau, coberta amb volta i amb dues capelles afegides. La porta situada a ponent és feta amb grans dovelles i té un campa-nar d'espadanya transformat en comunidor.

LES ALTRES ESGLÉSIES DE LA VALL

Fins aquí hem anat estudiant les esglésies que han centrat nuclis de població coneguts i que han continuat com a parròquies o que s'han integrat en parròquies modernes i de les quals encara subsisteixen, en tot o en part, les edificacions romàniques i en què el culte ha estat continuat, encara que amb algunes interrupcions fins als nostres dies.

Al Congost hi ha, però, unes quantes esglésies més, que gairebé ja han desaparegut o que no formaren parròquies. Són de N a S les esglésies de Sant Pau de Gémenes, Santa Magdalena de Vilarestau, Sant Miquel Sesperxes, Sant Pau de Montmany i Sant Gervasi de la Garriga.

SANT PAU DE GÉMENES

Per anar a Sant Pau de Gémenes cal prendre una pista a l'esquerra de la carretera sortint d'Aiguafreda en direcció a Vic, i travessar el riu i la via; un cop passada aquesta, hi ha un entreforc de camins, cal prendre el que ens queda a la dreta, el qual, remuntant la cota, ens durà a l'església, transformada avui en dependència d'una casa particular, a la qual és adossada. Si hi volem anar en automòbil, cal arribar fins al trencall de la carretera de Centelles, prendre aquesta i, un cop passat el riu, un trencall a l'esquerra porta a la urbanització, en una placeta de la qual hi ha situada la vella església, al peu de la gran cinglera que sosté el pla de la Garga.

L'església sabem que existia el 1180 i va prendre el nom d'una vila rural que apareix documentada ja el 898 i el 922. De l'edifici, només en resten uns panys de murs.

SANTA MAGDALENA DE VILARESTAU

Podem anar de Sant Pau de Gémenes a Santa Magdalena de Vilarestau o bé per un corriol que s'enfila de dret cap al grau de Sant Pau i d'allí segueix arran de cingle en direcció S fins que troba el que puja pel grau del Cerdà, o bé seguir el que surt directament del pla en direcció S fins a trobar el començament del Grau, la Saleta i la font; en arribar a l'entreforc dels dos camins al cap del cingle, cal prendre la pista que trobarem en direcció NW, aproximadament fins a la gran casa del Cerdà. D'allí cal seguir la pista fins a trobar una línia elèctrica i, a poques passes, a la nostra dreta, sota la línia elèctrica, hi ha les restes de l'església. Per anar-hi en automòbil cal prendre la carretera de Centelles a Sant Feliu de Codines; aproximadament al km 14 d'aquesta carretera i en direcció E una bona pista ens durà a la casa del Cerdà. És situada en el pla de la Garga, sobre el cingle.

Aquesta església fou consagrada el 1097 sota l'advocació de Santa Maria i era sufragània de Santa Maria i era sufragània de Santa Coloma de Vinyoles, nom antic de Centelles. Al segle XIX era ja arruïnada i el seu territori va ésser unit al de Sant Martí de Centelles. Només en queden trossos de mur que en algun punt arriben a l'arrencada de la volta.

SANT MIQUEL SESPERXES

De Santa Magdalena de Vilarestau cal tornar al Cerdà per anar a Sant Miquel Sesperxes. D'allí podem prendre el camí que surt en direcció SW fins a trobar el començament del grau del Cerdà i seguir la pista que marxa resseguint el cap del cingle fins a can Tres Quarts i d'allí el camí troba el que puja pel grau de can Tres Quarts i continua resseguint la cinglera fins a trobar la línia elèctrica. En aquest punt, cal tombar en angle recte fins a la casa del Presseguer, des de

la qual una altra pista ens durà a la que enllaça l'Ametlla amb Centelles. Un cop en aquesta, hem de prendre altra vegada la direcció S i en pocs minuts serem a Sant Miquel.

Si hi volem anar en automòbil, ho podem fer des de Centelles per la carretera de Sant Feliu de Codines. La pista surt del coll de can Talló, també dit la Creu del Pou, una mica abans del km 11.

Era una de les set parròquies de la baronia de Centelles i és coneguda des del 1162. De l'obra romànica, no se'n veu cap resta.

SANT PAU DE MONTMANY

Seguint la pista que uneix Centelles amb l'Ametlla en direcció S, des de Sant Miquel anirem trobant la línia elèctrica fins un punt en què aquesta deixa la pista per començar a davallar. Al punt precís en què se separen queda a l'esquerra de la línia un camí que la segueix i que és el que baixa pel grau de Montmany. No té pèrdua perquè hi ha al començament una taula i uns bancs de pedra.

L'església és situada al començament de la vall, no gaire lluny de la casa de l'Uià i és el centre d'una colla de cases, avui enrunades o substituïdes per xalets que formen l'escenari d'"Els Sots Feréstecs" de Raimon Caselles. No gaire lluny hi ha el santuari de Puiggraciós, avui regit per monges benetes.

Trobem citada l'església de Sant Pau de Montseny com a sufragània de Sant Esteve de la Garriga, en el document del 1139, i en un altre de confirmació del 1144, pel qual el bisbe de Barcelona Arnau Ermengol feia donació de l'església de Sant Esteve de la Garriga, amb les seves sufragànies, al monestir de Santa Maria de l'Estany.

De l'obra romànica, no se'n veu res i actualment està tapiada en totes les seves obertures. La portalada actual és renaixentista.

SANT GERVASI DE LA GARRIGA

D'aquesta església, només en sabem l'existència pel document de 1139 com a sufragània de Sant Esteve de la Garriga.

Josep Maurí i Serra, en la seva *Història de la Garriga*, suposa que és la capella de Sant Gervasi i Protasi de can Nualart, per la coincidència d'advocació, la seva situació prop del vell camí i les troballes d'esquelets a la vora de la capella. Si és així, ha estat molt modificada i caldria ferne un estudi a fons.

Maria Porter i Moix

NOTA: Per un error, el capítol anterior d'aquest article, aparegut a la "Circular núm. 8, duia el número IV quan el que li corresponia era el III.